

مشکل اصلی ترکیه چیست؟

سودای اردوغان برای تغییر نظام سیاسی ترکیه به نظامی ریاستی کابوسی برای مخالفانش شده است. فضای سیاسی ترکیه به قدری قطبی شده که نسبت همه چیز با تعریف رابطه آن با اردوغان تعریف می شود. سودای اردوغان برای تغییر نظام سیاسی ترکیه به نظامی ریاستی کابوسی برای مخالفانش شده است.

به گزارش آران نیوز به نقل از عصر ایران؛ شاید اغراق آمیز نباشد اگر رجب طیب اردوغان رییس جمهور فعلی و نخست وزیر سابق ترکیه را یکی از مهم ترین مشکل های ترکیه امروز بنامیم. چرا اردوغان مشکل اصلی ترکیه شد؟

در ترکیه امروز سرنخ بسیاری از مسایل به او باز می گردد. اردوغان در این سال ها تبدیل به نقطه کانونی قطبی شدن و اختلافات جامعه متکثر ترکیه است و نسبت همه اختلافات سیاسی با فاصله و یا نحوه رابطه احزاب و شخصیت های سیاسی و نهادها با رجب طیب اردوغان تعریف می شود.

اردوغان در ترکیه امروز حامیان کمی ندارد و این واقعیت از انتخاباتی که در دهه گذشته در این کشور برگزار شده است، معلوم و مشخص است. دستکم اندکی بیش از نصف رای دهندگان ترکیه در هر انتخاباتی به حزب حاکم عدالت و توسعه یا به شخص اردوغان رای داده اند. او در نخستین انتخابات ریاست جمهوری که در مرداد ماه سال 1393 برگزار شد موفق به کسب 52 درصد آرای رای دهندگان شد.

در سوی دیگر نیز نزدیک به نیمی از رای دهندگان به بهانه های مختلف مخالف اردوغان هستند و برخی از آنها آن قدر در این مخالفت جدی هستند که اردوغان را یک تهدید بی سابقه برای دموکراسی ترکیه می دانند.

نکته ای که امروزه بسیاری از منتقدان چپ، کمالیست، ملی گرا و حتی اسلامگرای اردوغان را زیر چتر مخالفت با اردوغان بسیج کرده است احساس خطر از مشی اردوغان و آن چیز است که از سوی مخالفان تحت عنوان خصلت "خودکامگی" اردوغان و تلاش او برای باقی ماندن در عرصه قدرت ترکیه با تمسک به هر ابزار و به هر بهانه قانونی و شبه قانونی است.

مخالفان و منتقدان اردوغان در جامعه ترکیه او را یک سیاستمدار زیاده طلب و جسور می دانند که هیچ نسبتی با 11 رییس جمهور پیشین ترکیه ندارد. روسای جمهور سابق در جمهوری ترکیه بیشتر از میان شخصیت ها و چهره هایی بوده اند که غرق در فعالیت های حزبی نبودند و توانسته بودند دستکم در ظاهر نمایشی از حداقل فراحیبی بودن و ملی بودن را حفظ کنند؛ اما اردوغان حتی در دوران ریاست جمهوری خود دست از اداره و دخالت در امورات حزب حاکم ترکیه برنداشته است.

او بر خلاف روسای جمهور سابق ترکیه می خواهد اداره کابینه و هیات وزیران را نیز داشته باشد. او به هیچ وجه حاضر و راضی نیست که یک سمت تشریفاتی باشد بلکه برعکس می کوشد شخصیت نخست ترکیه و تصمیم گیر اصلی در این کشور باشد.

شاید به همین دلیل است که تلاش دارد نظام سیاسی ترکیه را از "پارلمانی" به یک ساختار "ریاستی" تبدیل کند. در نظام ریاستی مطلوب اردوغان رییس جمهور مهم ترین و قدرتمند ترین فرد در ساختار و هرم قدرت است در حالی که بر اساس قانون اساسی فعلی ترکیه چنین امری به طور کامل امکان پذیر نیست.

البته تا کنون تغییراتی در جهت خواست اردوغان در قانون اساسی سابق ترکیه انجام شده است از جمله اینکه رییس جمهور در انتخابات عمومی و با آرای مستقیم مردم تعیین می شود اما هنوز خواسته اصلی اردوغان که تغییر بنیادین ساختار نظام سیاسی وحذف یا کاهش اختیارات نخست وزیر و در عوض افزایش اختیارات رییس جمهوری است، محقق نشده است.

در طی نزدیک به یک سال و نیمی که از ریاست جمهوری اردوغان می گذرد او با اقداماتی نمادین تلاش کرده است زمینه را برای تغییر اصلی فراهم کند از جمله اینکه او برای نخستین بار در تاریخ جمهوری ترکیه جلسه هیات وزیران را در کاخ ریاست جمهوری ترکیه و به ریاست خود برگزار کرده است.

منتقدان اردوغان این اقدام او را زمینه سازی برای زدن تیر آخر بر پیکر نظام پارلمانی ترکیه می دانند. پروژه اردوغان برای ریاستی کردن نظام سیاسی ترکیه دو فاز داشت که یکی از آنها با تغییر قانون اساسی و انتخاب رییس جمهور با آرای مستقیم مردم فراهم شده است و اینک اردوغان نخستین رییس جمهور منتخب با آرای مردمی است، اما فاز دیگر که تغییر قانون اساسی و گسترش دایره اختیارات رییس جمهوری است هنوز باقی مانده است و با مقاومت احزاب مخالف و نهادها و فعالان مدنی ترکیه، مواجه است.

حذف یا کمتر کردن اختیارات پارلمان که بر اساس قانون اساسی فعلی ترکیه مهم ترین کانون قدرت در نظام سیاسی ترکیه است از پروژه های جدی اردوغان است، او در مقابل می خواهد کانون قدرت را به "کاخ سفید" تازه ساز خود در آنکارا که همزمان با ریاست جمهوری اش به مقر رییس جمهوری ترکیه تبدیل شده است، ببرد.

منتقدان و مخالفان اردوغان تحقق رویای اردوغان را کابوسی برای خود و آینده ترکیه می دانند. شاید البته نگرانی های آنها نیز بی دلیل و غیر موجه نباشد. هر چند اردوغان تا کنون با مجوز آرای عمومی بر مناصب مختلف قدرت در ترکیه تکیه زده است (سه دوره نخست وزیر و سپس انتخاب به عنوان رییس جمهوری ترکیه) اما به طور طبیعی در جوامع متکثر و دموکراتیک هر جا اراده ای برای تجمع و تمرکز قدرت باشد، حساسیت ها بالا می گیرد و ویژه آنکه در دنیای جدید که هر چه بیشتر به سمت توزیع قدرت بین حاکمیت ها و نهادهای غیر حاکمیتی در حرکت است، رییس جمهوری ترکیه در حرکتی بر خلاف جهت و روند تحولات دنیای امروز، در سودای تجمع قدرت در یک منصب سیاسی به نام رییس جمهوری است.

این مساله سبب ایجاد تنش و درگیری بین اردوغان و حزب حاکم عدالت و توسعه ترکیه (آک پارتی) با احزاب مخالف و نهادها و فعالان مدنی شده است. در تازه ترین تنش ها و درگیری ها روزنامه "زمان" که معتبر ترین رسانه مکتوب مخالف اردوغان و حکومت ترکیه به شمار می رود از سوی دولت مصادره شد. روزنامه ای که از دید بسیاری از ناظران مهم ترین و آخرین سنگر مقاومت در برابر اردوغان و حزب حاکم ترکیه است.

"زمان" با سابقه ای نزدیک به 20 سال از انتشار، وابسته به جریان "فتح الله گولن" روحانی متنفذ ساکن در آمریکا است که در 3 سال گذشته تبدیل به مهم ترین دشمن اردوغان شده است. اردوغان پس از به قدرت رسیدن در سال 2003 (به منصب نخست وزیر) نخست کوشید قدرت ارتش و نهادهای حامی قرائت کمالیستی را تخفیف داده و مهار کند و در این کار تا حدود زیادی موفق بود، در این راستا او توانست در سال 2008 در چارچوب پرونده ای قضایی به نام ارگنه کون که جهت رسیدگی به توطئه کودتا علیه دولت تشکیل شده بود دهها ژنرال و افسر بلند پایه را دستگیر و به پشت میله های زندان ببرد. اما هنگامی که حزب حاکم ترکیه تلاش کرد برای یکدست کردن بیشتر قدرت در جهت پروژه ریاستی کردن نظام سیاسی ترکیه و تبدیل اردوغان به قدرت فائقه در ترکیه دست روی دارایی های گسترده جماعت حامی فتح الله گولن بگذارد و آنها را با ابزارها و شیوه های قانونی و شبه قانونی در کنترل دولت بگیرد، نزاع اصلی بین جنبش خدمت (HIZMET) به عنوان "جماعت" حامی فتح الله گولن و حزب حاکم ترکیه بالا گرفت.

تصاحب شبه قانونی روزنامه زمان در ادامه این نزاع که از 17 دسامبر 2013 و با افشای پرونده فساد مالی چند وزیر کابینه اردوغان و پسر او بلال اردوغان و دستگیری چند تن از مقامات ترکیه به حکم قضایی شدت یافت، صورت گرفته است و تلاشی از سوی اردوغان برای هر چه محدود تر کردن قدرت رسانه ای مخالفانش و حامیان گولن به شمار می رود. باید انتظار داشت نزاع سیاسی بر سر پروژه اردوغان به منظور کسب قدرت فائقه در نظام سیاسی ترکیه و ماندگار کردن آن در دست خود، منزلگاه های بیشتر و شدید تری را نیز تجربه کند. اردوغان امروز با وجودی که حمایت نیمی از جامعه ترکیه را پشت س خود می بیند به جنگ نیمی دیگر از جامعه ترکیه رفته است. بر حسب ظاهر او در این جنگ

نسبت به جایگاه خود مطمئن است. برخی منتقدان و مخالفان حزب حاکم عدالت و توسعه معتقدند ترکیه در 14 سال گذشته روی پاشنه یک حزب چرخیده است و "آک پارتی" (نام خلاصه شده حزب حاکم عدالت و توسعه در زبان ترکی) نیز روی کاگل شخص اردوغان می چرخد. اردوغان در دو دهه گذشته از یک بازیگر سیاسی منتقد لایبسیته (دورانی که او در دهه 1990 شهردار شهر استانبول بود) به قامت یک رییس جمهور در همان سیستم لایبیک تغییر منصب داده است، باید دید آیا او در تغییر منصب جدید خود به یک رییس جمهوری همه کاره در ترکیه تا چه میزان موفق خواهد بود. بر حسب ظاهر سودای اردوغان برای باقی ماندن در عرصه قدرت ترکیه جامعه ترکیه را قطبی کرده و هزینه های زیادی بابت تنش بر سر این مساله بر جامعه و کشور ترکیه تحمیل شده است اما اردوغان در ادامه این مسیر جدی به نظر می رسد. بسیاری از منتقدان اردوغان معتقدند او با به کار گیری و ترکیب شیوه های عوام فریبانه (پوپولیستی) و اقتدارگرایانه موفق شده است در 13 سال گذشته هم در میان حامیانش محبوبیت داشته باشد و هم مخالفانش را مهار کرده و آنها را از صحنه حذف کند. آنها می گویند شخصیتی سیاسی به نام اردوغان دو وجه و ویژگی ترکیب شده است: پوپولیسم و اقتدار گرایی. به باور مخالفان اردوغان، ضرورت نیاز او به این دو چاشنی مقوم قدرتش از آن روست که با شیوه های پوپولیستی برای جلب نظر توده های حامی و برنده شدن در انتخابات مختلف بهره می برد و چماق اقتدارگرایی را نیز برای حذف مزاحمان از صحنه سیاست به کار می گیرد. ابزار پوپولیسم در طی این سال ها به کمک اردوغان آمده است تا بیشتر طبقات حامی او در فلات آناتولی را پشت سر او بسیج کند. حامیان اردوغان که ترکیبی از میان طبقات روستایی و کم بضاعت و نیز اقشاری از سرمایه داران شهری سنتی و اسلامگراست در انتخابات دهه گذشته در این کشور بدنه اصلی رای دهندگان به آک پارتی بوده اند. با وجود تمامی قضاوت ها درباره روش های او که از نظر مخالفانش خودکامانه و عوام فریبانه است در یک نکته در بین حامیان و مخالفان او اشتراک نظر وجود دارد و آن اینکه: اردوغان در نزدیک به یک سده گذشته پس از آتاترک تبدیل به تاثیر گذارترین چهره سیاسی در این کشور شده است.